

варто було б докладніше пояснити, чому своєю увагою літературознавці оминули Івана Франка, чому на той час його творчість не вибудувала порівняльного дискурсу.

Отже, поряд з нещодавніми дослідженнями Д.Наливайка, Л.Грицик, М.Гнатюка, М.Наєнка, С.Росо-

велького та ін. монографія Г.Александрової, у якій розглянуто величезний масив досі не актуалізованих літературознавчих текстів, поглиблює й розширює уявлення про історію вітчизняної літературної науки, водночас є підсумковою та програмовою працею, що, сподіваємося, стимулюва-

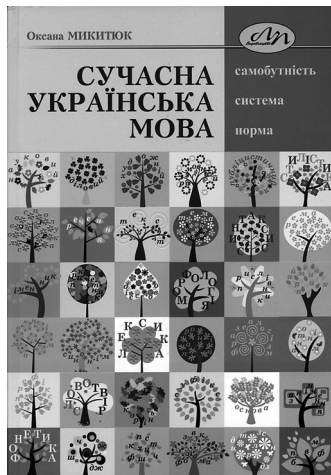
тиме народження нових ідей і проблемних напрямів в українському літературознавстві.

Олена БОНДАРЕВА,
доктор філологічних наук,
директор Гуманітарного інституту
Київського університету
ім. Бориса Грінченка

НАВЧАЮЧИ, НЕ ЛИШЕ ВЧИМОСЯ, А Й ЗРОСТАЄМО ДУХОМ

МИКИТЮК О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма :
[навч. посіб.] / О.Микитюк. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2010. – 440 с.

«Нова доба нового прагне слова», – ці поетові слова поширюють свою актуальність і на навчально-наукову та академічну літературу. Потреба такого оновлення не тільки у невичерпному науковому трактуванні явищ на всіх структурних рівнях мови, а й в ідеології часу. Мова завжди була і буде набагато більше, ніж об'єкт наукового студювання, – це форма буття нації і знаряддя зміни суспільства. Не відобразити цього в навчальному посібникові чи підручникові – інтелектуально викладати із зав'язаними очима. З огляду на це відомі підручники та посібники з сучасної української мови – то насправді зовсім різні ідеологічні зрізи тих самих мовних категорій. Їхня новизна полягає не так у безсумнівному науковому поступові через теоретично-аналітичне трактування мовних категорій, як у самому диханні мови передусім через суттєво по-іншому дібраний фактологічно-ілюстративний матеріал, через залучення нової джерельної бази, через пропозицію приховуваних і зумисне чи неусвідомлено не актуалізованих акцентів. У цьому контексті навчальний посібник Оксани Микитюк «Сучасна українська мова: самобутність, система, норма» можна вважати всебічною відповіддю на суворі запити сьогодення – наукові, ідеологічні, методичні. Це аналітика мови у трьох визначальних площинах: системності, самобутності, нормативності, що подана у блискучій методичній формі: тут умотивовано структурований матеріал, наявні численні таблиці та схеми, ремарки («Цікавинки», «Звернімо увагу!»), що актуалізують увагу вчителя, студента чи школяра, виокремлені запитання до кожної теми. Така метода стимулює образне мислення школяра чи студента, допомагає з'ясувати складні мовознавчі поняття. У цьому новаторство праці і приклад для наслідування творити посібники та підручники за образно-класичним типом з відкритими, а не псевдозанаяковленими текстами, що радше скидаються на інтернаціональ-

ний суржик, а не багатий і самодостатній український науковий текст. Такі теоретико-практичні й методологічні поклади – результат читання авторкою курсу «Сучасна українська мова» в Національному університеті «Львівська політехніка» зі спеціальності «Прикладна лінгвістика» на кафедрі української мови.

Посібник охоплює всі базові розділи мови: лексикографію, лексикологію, фразеологію, фонетику, морфеміку, дериватологію, морфологію за історично виділеними частинами мови, синтаксис (принагідно – пунктуацію) та розроблені до розділів навчальні запитання. Повнота розкриття проблеми у кожному розділі нагадує системний енциклопедичний виклад, почерпнутий з авторитетних джерел і поданий у власній інтерпретації та, як уже зазначено, методично вправній формі. Надзвичайно важливо, що класичне трактування базових мовознавчих категорій кожного розділу подано крізь призму культури мовлення в соціолінгвістичному контексті. У цьому посібникові вперше систематизовано негативний вплив позамовних факторів на українську мову і, всупереч чинному правописові (що вкрай необхідно), проілюстровано на матеріалі відновленої мовної норми. І це аж ніяк не слід трактувати як «розхитування мовної норми», а навпаки – як невпин-

не втілення у життя знищеного сталінським режимом правопису 1929 р.

Винятково важливим компонентом праці є вмотивовані історичні екскурси у засадничі мовні категорії в контексті висвітлення наукової діяльності видатних українських учених – Т.Гартнера, С.Смаль-Стоцького, А.Кримського, І.Верхратського, М.Осадци, П.Дячана та ін. Вкраплення, присвячені персональним науковим відкриттям незваних учених та ін., безсумнівно, пожвавлюють академічний матеріал і доводять до відома навчальної аудиторії інформацію про надважливий складник науки – постать самого вченого, а часом і лабіринтової дороги його відкриття. Зрештою це один із способів зацікавити молодих людей науково-дослідницькою діяльністю як способом проникати у внутрішню форму мови.

На особливу увагу в посібникові заслуговує перший розділ «Українська мова – національна мова українського народу», що розглядає мову «як складову національної ідеології», походження мови, історію української літературної мови, мовну норму тощо. Десять параграфів першого розділу – наче первні, що по-мистецькому наповнюють мозаїку на ймення «національна мова українського народу» в усьому її драматизмі й неспинному поступові до визначальної форми національного самоусвідомлення та державного утвердження. Цей розділ має виняткове виховне значення, адже викладати мову – це не лише зацікавлювати нею, допомогти пізнати її структуру, а й формувати націєцентричне мислення. Що більше буде навчально-наукових праць, написаних у такому світоглядно-виховному дискурсі, то швидше мова вивільниться з-під політичної експлуатації, а студент навчатиметься не з примусу, а з чітко усвідомленої внутрішньої потреби.

Ірина ФАРІОН,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Національного університету
«Львівська політехніка»